

Обушенко Н.М.

*викладач кафедри цивільно-правових дисциплін
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*

ЕФЕКТИВНІСТЬ ПРАВОЗАСТОСУВАННЯ В ТРУДОВОМУ ПРАВІ

Однією із обов'язкових умов розбудови демократичної, правової соціальної держави із розвиненим громадянським суспільством є всебічне вдосконалення механізму реалізації права. Особливо гостро стоїть питання вдосконалення в усіх найбільш важливих сферах суспільного життя такої форми правореалізації як правозастосування. Адже низький рівень ефективності правозастосовної діяльності може завдати суттєвої шкоди як окремим суб'єктам та і суспільству в цілому.

Неякісний та неефективний правозастосовний процес поступово виливається у негативне ставлення людей до влади, зниження рівня довіри до неї, населення перестає вірити здатність влади ефективно керувати суспільними процесами, що у свою чергу може призвести до появи дисбалансу в усій системі суспільно державних відносин. З огляду на це перед державою постає важливе питання, сутність якого полягає організувати та налагодити правозастосовну систему таким чином, щоб рівень її ефективності максимально відповідав нагальним потребам суспільства, забезпечував його стабільний розвиток та гарантував надійний захист. Враховуючи мінливість та динамізм суспільних відносин постійне підвищення ефективності правозастосовної діяльності, зокрема у сфері трудових відносин, має перетворитися на безперервний процес.

У тлумачному словнику термін «ефективність» визначається як характеристики якого-небудь об'єкта, що відображають його суспільну корисність, продуктивність та інші позитивні якості. У свою чергу «ефективний» – це такий, що приводить до настання потрібних наслідків, результатів [1, с.358].

З наведеного визначення можна зробити висновок, що ефективність нерозривно пов'язана із досягненням поставленої мети чи виконанням запланованих завдань.

У юридичній літературі, як правило питання про ефективність правозастосовної діяльності пов'язане з питанням про ефективність правових норм. Правозастосування виступає як засіб для досягнення тих цілей, які стоять перед правовою нормою. Ці цілі підпорядковуються загальним цілям правового регулювання правовідносин. Таким чином, ефективність правозастосовних актів може оцінюватись лише за ступенем

досягнення тих же соціальних цілей, що і ефективність правових норм [2, с.172-173].

Слід відзначити, що деякі дослідники з приводу ефективності правозастосовної діяльності вказують, що правозастосовній діяльності існують власні, самостійні цілі, відмінні від цілей застосовуваних норм [3, с.91]. Однак з нашої точки зору все ж більш ґрунтовною виглядає позиція авторів, які підходять до визначення ефективності правозастосування через досягнення ним цілей, поставлених у правових нормах. Адже правозастосування – це лише форма, зміст же їй надає відповідна діяльність, основне компоненти якої, зокрема цілі, визначаються певними нормами права. З цього приводу доречно згадати думку Є. П. Шикіна, який вказував, що цілі правозастосування зумовлені нормативною основою механізму правового регулювання. У нього не може бути якихось інших, не передбачених правом цілей [4, с.6]. Від так можемо стверджувати, що ефективність норм трудового права та ефективність діяльності щодо їх застосування слід розглядати як загальне та окреме (специфічне), оскільки правозастосування не єдиний спосіб та критерій досягнення цілей норм права і оцінювання ефективності їх регулятивного. До того ж, як справедливо відзначає В.О. Котюк, що сам характер дії правових норм в напрямку досягнення цілей може бути різний, в тому числі: 1) інформаційний, ідеологічний, загальновиховний; 2) це реалізація норм права через їх дотримання, виконання і використання – безпосередня реалізація права; 3) це державно-владна діяльність компетентних органів по забезпеченню реалізації правових норм – так звана правозастосувальна реалізація. Таким чином, в одних випадках ефективність норми забезпечується тільки за рахунок її власної дії, в інших – результат дії системи: норма плюс її застосування [3, с.172-173].

Враховуючи викладене у радянській юридичній літературі цілком справедливо було сформульоване наступне визначення ефективності правозастосування – це співвідношення між результатами індивідуального регулювання і метою правової норми [5, с.21-75; 6, с.88]. У більш розгорнутому вигляді до визначення ефективності правозастосовної діяльності підходить В. О. Котюк, який пише, що загальною мірою ефективності правозастосування є положення, наскільки повно і реально користуються громадяни та інші суб'єкти правами, передбаченими законом, які забезпечуються правоохоронними органами, наскільки точно вони виконують свої обов'язки. В цілому ефективність правозастосовних актів можна визначити як співвідношення між результатами індивідуального регулювання і ціллю правової норми, при якому в

індивідуальному акті регулювання використані, в рамках закону, певні можливості для угляду (усмотрения) правозастосування [3, с.173-174].

Цікавою видається точка зору В. О. Сиринька, який досліджуючи ефективність правозастосовної діяльності органів виконавчої влади зазначає, що можна виділити величезну різноманітність конкретних цілей, що лежать в основі різних норм права, але в кінцевому підсумку, всі вони зводяться до справедливої впорядкованості суспільних відносин і підпорядковані тим цілям і завданням, які покладає на себе держава. Деякі державні цілі можуть бути досягнуті і без допомоги права. Однак більшість з них досягається шляхом здійснення цілей конкретних правових норм, потім на основі досягнутого – цілей правових інститутів, і нарешті, цілей галузей права і міжгалузевих правових комплексів. При цьому, при оцінці ефективності правозастосування необхідно враховувати, що деякі норми права і законодавчі акти, найчастіше, спрямовані на досягнення не однієї, а кількох цілей одночасно. Поряд з цим, зустрічаються правові комплекси, норми яких мають практично лише одну безпосередню мету або такі, де виділяти мету окремої норми безглуздо [7, с.59]. У зв'язку із цим правник підкреслює, що ефективність правозастосування можна розглядати як відносно досягнення цілей окремих норм права, так і щодо досягнення цілей правових систем більш загального рівня. Тобто, на нашу думку, можливо, виділити ефективність правозастосування міжгалузевих правових комплексів, галузі права, інституту права в цілому, ефективність правозастосування конкретних правових норм. Проте ефективність правозастосовної діяльності окремої галузі або інституту права не дорівнює простій сукупності ефективності застосування окремих норм права. Їх ефективність визначається лише як загальна тенденція в масі окремих відхилень на основі аналізу практики [7, с.60]. На підставі викладеного дослідник доходить висновку, що під ефективністю правозастосовної діяльності органів виконавчої влади розуміється найбільш повне і оперативне досягнення результатів конкретною правовою нормою, інститутом права, галуззю права, по відношенню до поставлених цілей і завдань, шляхом видання та реалізації правозастосовних актів, за умови дотримання принципів правозастосування та забезпечення їх реального виконання [7, с.72-73]. Загалом така точка зору виглядає цілком прийнятною, адже дійсно дуже часто окремі норми права не мають чітко вираженої власної мети (окрім звісно загальною правовою метою: впорядкування суспільних відносин). Тому здійснюючи застосування норм трудового права компетентний суб'єкт реалізує положення все тих же окремих правових норм, проте мета, яку він при цьому переслідує може мати відношення до більшого правового утворення

(явища), наприклад інституту.

Отже, враховуючи вище проаналізований матеріал вважаємо, що під ефективністю правозастосовної діяльності у сфері трудового права слід розуміти такий її стан, який гарантує найбільш повне досягнення цілей норм та інститутів трудового права, при мінімальних затратах часу та ресурсів.

Література

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / [Уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел]. – К; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005, с.1728

2. Котюк В.О. Теорія права: Курс лекцій: Навч. посібник для юрид. фак. вузів / В.О.Котюк. — К.: Вентурі, 1996. — 208с.

3. Лазарев В.В. Эффективность правоприменительных актов / В.В.Лазарев. – Изд-во Казанского ун-та, 1975, 206 с.

4. Шишкин Е.П. Основные условия эффективного применения права. Автореф. дис. ... канд. юрид. наук / Шишкин Е.П. – Свердловск, 1971. – 24 с.

5. Кудрявцев В.Н., Никитинский В.И., Самощенко И.С., Глазырин В.В. Эффективность правовых норм / В.Н.Кудрявцев, В.И.Никитинский, И.С.Самощенко. – М.: Юрид. лит., 1980. – 280 с.

6. Правоприменение в Советском государстве / [С.Н. Братусь, Л.Д. Воеводин, В.В. Глазырин и др.]. – М.: Юрид.лит., 1985. – 303 с.

7. Сиринько В.А. Правоприменительная деятельность органов исполнительной власти: современные проблемы эффективности и совершенствования законодательства : Дис. ... канд. юрид. наук :12.00.14 / В.А.Сиринько. – Воронеж, 2004. – 238 с.

Обушенко, Н.М. Ефективність правозастосування в трудовому праві [Текст] / Н.М. Обушенко // Актуальні проблеми юридичної науки на шляху сучасної розбудови держави і суспільства : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, м. Суми, 5-7 червня 2014 р. / Ред.кол.: В.С. Венедіктов, А.М. Куліш, М.М. Бурбика; За ред.: В.С. Венедіктова, А.М. Куліша. - Суми : СумДУ, 2014. - С. 222-226.